

Śródka, Andrzej

Z życia nauki i życia Towarzystwa : Poczet członków honorowych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego

Rocznik Towarzystwa Naukowego Warszawskiego 58, 43-51

1995

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych oraz w kolekcji mazowieckich czasopism regionalnych mazowsze.hist.pl.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

POCZET CZŁONKÓW HONOROWYCH TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO

W 1995 roku Zarząd Towarzystwa Naukowego Warszawskiego podjął uchwałę o nadaniu tytułu członka honorowego dwóm wybitnym Uczonym przydającym sławy i honoru naszej Korporacji, byłym prezesom TNW, dotychczasowym członkom zwyczajnym - Profesorowi Aleksandrowi Gieysztorowi i Profesorowi Bolesławowi Górnickiemu. Uchwała Zarządu przyjęta została jednogłośnie i tym samym uprawomocniona przez Zgromadzenie Ogólne członków Towarzystwa. Wybór nowych członków honorowych dokonany został po siedemdziesięciu trzech latach (!) od poprzedniego. Smutkiem napawa przeświadczenie, że wielu wybitnych naszych poprzedników nie uhonorowano tą należną im – najwyższą w naszej instytucji - godnością; z tym większą radością witamy więc wśród członków honorowych najzacniejszych i najgodniejszych spośród nas – obu Profesorów.

Z tej okazji zamieszczamy sylwetki dotychczasowych trzynastu członków honorowych Towarzystwa Naukowego Warszawskiego.

IGNACY BARANOWSKI

(26 VII 1833 Lublin - 24 II 1919 Warszawa)

czł. hon. TNW od 1908

Profesor terapii ogólnej i diagnostyki lekarskiej Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Za postawę patriotyczną otrzymał nagane od rektora uczelni, został pominięty w nominacji na profesora zwyczajnego oraz zmuszony do opuszczenia uniwersytetu. Wybitny kardiolog; w 1891 r. przedstawił problematykę diagnozy, prognozowania i wskazań lekarskich jako wspólnych metod w badaniu klinicznym i ogólnoprzyrodniczym oraz zaproponował pewne modyfikacje w metodach

opukiwania i osłuchiwania chorych. Uchodził za wybitnie utalentowanego pedagoga i prelegenta, prowadził niezwykle dokładne wykłady przy łóżku chorego. W pierwszym okresie działalności Towarzystwa Naukowego Warszawskiego oddał swe mieszkanie na jego potrzeby i hojnie wzbogacił je finansowo, później przekazał testamentalnie 105 tys. rb na fundusze Towarzystwa: im. Jędrzeja Śniadeckiego i im. Adama Naruszewicza. Przyczynił się do utworzenia Muzeum Tatrzańskiego, szkoły snycerskiej i sanatoriów

przeciwgruźliczych w Zakopanem i Rudce oraz do budowy gmachów Instytutu Politechnicznego im. Mikołaja II w Warszawie (późniejszej Politechniki). Był członkiem honorowym (1883) i prezesem (1894-97) Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego, członkiem honorowym Lubelskiego Towarzystwa Lekarskiego (1886) i prezesem Kasy im. Mianowskiego (1887-93) oraz doktorem honoris causa Uniwersytetu Jagiellońskiego (1900) i Uniwersytetu Lwowskiego (1912).

JÓZEF POTOCKI

(9 IX 1862 Lwów - 25 VIII 1922 Montrésor)

czł. hon. TNW od 1911

Dziedzic dóbr w Smołydrowie oraz w Antoninach i Szeptówce. Zasłużony bibliograf i bibliotekoznawca; zorganizował archiwum rodzinne Potockich i zainicjował wydawnictwa naukowe: monografie dóbr Potockich, zestawienia bibliograficzne prac i publikacje dokumentów; wybitnie powiększył zbiory sławuckie – tzw. bibliotekę pałacową do ok. 1500 tomów i zbiory antonińskie do ok. 20 tys. tomów. Opisał swe spostrzeżenia geograficzno-klimatyczne, etnograficzne i historyczne z Indii, Cejlonu i Afryki środkowo-wschodniej oraz interesujące fakty z polowań afrykańskich. Towarzystwu Naukowemu Warszawskiemu ofiarował dom przy ul. Kaliksta 8 (dziś ul. Śniadeckich). Pełnił funkcje kuratora Komisji Pracowni Naukowych (1910) i protektora (1911-18) Towarzystwa. Był wiceprezesem Towarzystwa Rolniczego Kijowskiego (1896-1901).

MARIA SKŁODOWSKA-CURIE

(7 XI 1867 Warszawa - 4 VII 1934 Sancellemoz)

czł. hon. TNW od 1912

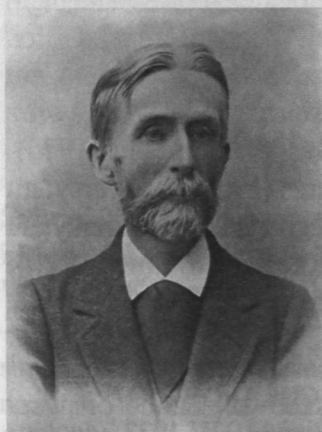
Profesor fizyki Uniwersytetu Paryskiego, dyrektor Instytutu Radowego w Paryżu. Dwukrotna laureatka nagrody Nobla: w 1903 r. w zakresie fizyki za odkrycie i wyjaśnienie zjawiska promieniotwórczości oraz w 1911 r. w zakresie chemii za odkrycie radu i zbadanie jego właściwości. W 1912 r. na zaproszenie TNW objęła kierownictwo naukowe powstającej w Warszawie Pracowni Radiologicznej im. M. Kernbauma i skierowała

do niej swych współpracowników: J. K. Danysza i L. Wertensteina. Jej współpraca z tą placówką przyczyniła się w decydującym stopniu do rozwoju badań nad promieniotwórczością w Polsce. Z jej inicjatywy rozpoczęto budowę Instytutu Radowego w Warszawie, w otwarciu którego wzięła udział, ofiarowując mu 1 gram radu. W 1910 r. ustalono jednostkę promieniotwórczości o nazwie „curie”, a następnie przy jej pomocy przygotowano pierwszy wzorzec radu złożony w następnym roku w Międzynarodowym Biurze Miar i Wag w Sévres. W 1912 r. współzałożyła „Fondation Curie”, która zajęła się finansowym wspomaganiem zastosowania techniki promieniotwórczości w medycynie. Była m. in. członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności (od 1909 r.) i Francuskiej Akademii Nauk (od 1911 r.) oraz komandorem Legii Honorowej (od listopada 1911 r.).

BRONISŁAW CHLEBOWSKI

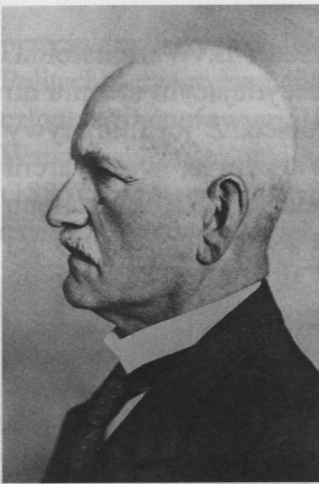
(10 XI 1846 Warszawa - 28 III 1918 Warszawa)

czł. hon. TNW od 1914

Profesor historii literatury polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Wybitny historyk literatury polskiego odrodzenia, baroku i romantyzmu, komparatysta; opracował metodologiczny program badania dziejów literatury polskiej, uwzględniający różnice terytorialne i etniczne oraz poddający krytyce ujmowanie charakteru narodowego literatury jako jedności. W latach 1907-16 przewodniczył Wydziałowi I Towarzystwa Naukowego Warszawskiego, a w 1910-17

– Komisji Badań nad Historią Literatury, w latach 1916-18 był prezesem Towarzystwa. Był współautorem (1879 r.) i redaktorem (1885-1902) „Słownika geograficznego Królestwa Polskiego...”. Od 1914 r. wchodził w skład Akademii Umiejętności jako jej członek korespondent.

OSWALD BALZER

(28 I 1858 Chodorów - 11 I 1933 Lwów)

czł. hon. TNW od 1917

Profesor historii państwa i prawa Uniwersytetu Jana Kazimierza i dyrektor Archiwum Krajowego Aktów Grodzkich i Ziemskich we Lwowie. Najwybitniejszy polski historyk ustroju dawnej Polski i prawa polskiego oraz edytor źródeł historycznoprawnych; w 1895 roku przedstawił fakty dotyczące urodzin, małżeństw i zgonów wszystkich Piastów (oprócz gałęzi Śląskiej) z wyzyskaniem w tym celu niemal wszystkich źródeł polskich i sag skandynawskich, wyjaśnił początki dynastii książąt gdańskich oraz podał oryginalny pogląd na temat ustroju rodowego wykazując, że podział Polski na dzielnice był następstwem przewyciężenia ustroju rodowego. W roku 1910 był inicjatorem powołania w Uniwersytecie Lwowskim Katedry Etnografii i Etnologii, a w 1920 r. przekształcił Towarzystwo Popierania Nauki w Towarzystwo Naukowe we Lwowie. Był członkiem korespondentem (od 1888 r.) i członkiem czynnym (od 1900 r.) Polskiej Akademii Umiejętności, członkiem czynnym Akademii Umiejętności w Pradze (od 1899 r.), członkiem korespondentem Akademii Umiejętności w Petersburgu (od 1909 r.) oraz członkiem Akademii Umiejętności w Sofii (1924) i w Zagrzebiu (1925), doktorem honoris causa Uniwersytetu Jana Kazimierza (1903), Uniwersytetu Karola w Pradze (1909), Uniwersytetu Warszawskiego (1921), Uniwersytetu Poznańskiego (1926) i Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie (1928); w 1921 r. został odznaczony Orderem Orła Białego.

FRANCISZEK CHŁAPOWSKI

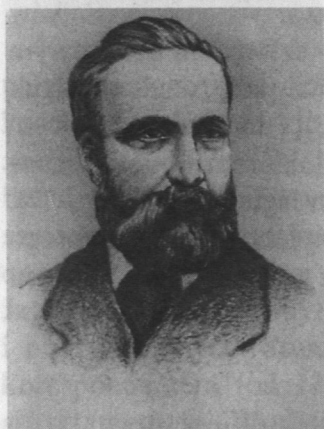
(17 IX 1846 Czerwona Wieś - 10 IV 1923 Żegocin)

czł. hon. TNW od 1917

Kierownik Muzeum Przyrodniczego Poznańskiego TPN i profesor honorowy Uniwersytetu Poznańskiego, lekarz wolno praktykujący w Poznaniu. Wytrawny kardiolog i gastroenterolog; w 1903 r. opisał przypadek chorego z oddechem Cheyne'a i Stokesa oraz metodę czterodobowego sztucznego oddychania, umoliwiająca odzyskanie przez chorego przytomności i uratowanie mu życia. Podczas pracy w Berlinie (1870-72)

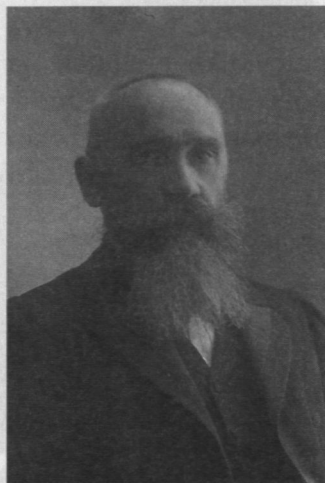
zorganizował tam Sekcję Medyczną i Nauk Przyrodniczych Towarzystwa Naukowego Akademickiego Polaków, a następnie kilka bibliotek na Górnym Śląsku. W latach 1877-81 był posłem polskim do Izby Panów w parlamencie pruskim. Został wyróżniony członkostwem honorowym m.in. Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1914) i Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika (1922) oraz członkostwem Akademii Nauk Lekarskich (1920).

BENEDYKT TADEUSZ DYBOWSKI
(12 V 1833 Adamaryn - 30 I 1930 Lwów)
czł. hon. TNW od 1917

Profesor zoologii i anatomii porównawczej Uniwersytetu Lwowskiego. Światowej sławy ekolog zwierząt i limnolog; w 1923 r. przedstawił zasady kompleksowych badań wód jeziora Bajkał oraz opracował teorię pochodzenia jeziora i jego fauny. Uchodzi za współtwórcę (obok F.A. Forela) nowoczesnej limnologii. Jako katorżnik polityczny – sybirak rozwinął nie mające odpowiednika badania naukowe (głównie faunistyczne, ale i antropologiczne i lingwistyczne) we wschodniej

Syberii, na południowo-zachodnim brzegu Bajkału, w północnych Chinach i Mongolii, na wybrzeżu Morza Japońskiego oraz na Sachalinie, Kamczatce, Wyspach Komandorskich i na Wyspie Beringa. Głęboki patriota i humanista – uczestniczył w powstaniu styczniowym, a później skutecznie przeciwstawił się przymusowemu wysiedlaniu Kamczadałów w głąb Syberii. Jego imieniem nazwano ponad sto rodzajów, gatunków i podgatunków roślin i zwierząt, jedną z gór na Wyspach Komandorskich i stację naukową nad jeziorem Bajkał. Był m.in. członkiem honorowym Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (1885), prezesem (1886-87) i członkiem honorowym (1901) Polskiego Towarzystwa Przyrodników im. Kopernika, członkiem czynnym Polskiej Akademii Umiejętności (1891), członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Geograficznego (1923) i członkiem korespondentem AN ZSRR (1928), doktorem honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego (1921), Uniwersytetu Jana Kazimierza (1923) i Uniwersytetu Stefana Batorego (1924) oraz komandorem Orderu Polonia Restituta (1921).

EMIL GODLEWSKI st.
(30 VI 1847 Krasocin - 11 IX 1930 Kraków)
czł. hon. TNW od 1917

Profesor chemii rolnej i fizjologii roślin Uniwersytetu Jagiellońskiego, kierownik Działu Rolnego Państwowego Instytutu Naukowego Gospodarstwa Wiejskiego w Puławach. Najwybitniejszy polski fizjolog roślin; jako pierwszy zbadał wpływ stężenia CO₂ na jego przyswajanie przez rośliny i wykazał zależność tego zjawiska od natężenia światła słonecznego. W 1875 r. współzałożył Polskie Towarzystwo Przyrodników im. Kopernika, którego członkiem honorowym został w 1907 r. Był m.in. członkiem czynnym Francuskiej Akademii Nauk (1911) i Czechosłowackiej Akademii Rolniczej (1928), członkiem honorowym Polskiego Towarzystwa Botanicznego (1922), doktorem honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego (1921), Uniwersytetu Jagiellońskiego (1927), Uniwersytetu Jana Kazimierza (1927) i Uniwersytetu Stefana Batorego (1929) oraz komandorem (1921) i komandorem z gwiazdą (1923) Orderu Polonia Restituta.

WŁADYSŁAW HOLEWIŃSKI
(19 IX 1834 Biała Podlaska - 8 X 1919 Warszawa)
czł. hon. TNW od 1917

Profesor prawa cywilnego i handlowego Szkoły Głównej Warszawskiej i Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Czołowy polski specjalista w zakresie prawa zobowiązań, prawa rzeczowego i porównawczego prawa cywilnego na przełomie XIX i XX wieku; jako pierwszy w polskich naukach prawnych określił podstawy tzw. teorii zobowiązań i wytyczył kierunki nauki części ogólnej prawa zobowiązań. Należał do współzałożycieli Kasy im. Mianowskiego (1881), później był jej prezesem (1900-19) oraz do współzałożycieli Towarzystwa Naukowego Warszawskiego (1906-07). Był wieloletnim prezesem Departamentu Cywilnego Izby Sądowej Warszawskiej. Był doktorem honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego i Uniwersytetu Lwowskiego.

BOLESŁAW ULANOWSKI

(1 VIII 1860 Brześć - 27 IX 1919 Kraków)

czł. hon. TNW od 1917

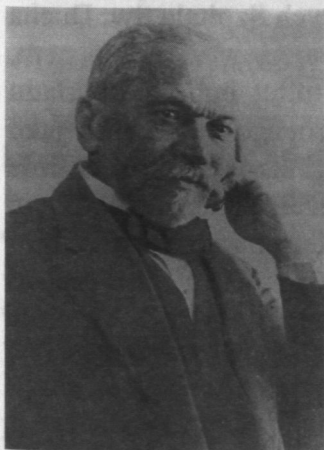
Profesor prawa kościelnego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Wybitnie zasłużony edytor źródeł prawnych i historyk prawa polskiego i kościelnego; w pracach wydawniczych jako pierwszy zwrócił uwagę na szczególne znaczenie ksiąg wiejskich w badaniach historycznoprawnych (zwłaszcza na znaczenie formularzy aktów pochodzenia polskiego), w 1887 r. przedstawił plan badań naukowych w zakresie historii prawa kanonicznego w Polsce (prace nad związkami

partykularnego prawa kościelnego z powszechnym i nad stosunkiem prawa kościelnego do ziemskiego). Był współzałożycielem w 1896 r. niezwykle zasłużonego dla polskiej kultury Towarzystwa Miłośników Historii i Zabytków Krakowa. Jako sekretarz generalny AU i PAU zapewnił dużą samodzielność materialną i poprawił sytuację lokalową tej instytucji, rozbudował Bibliotekę Polską w Paryżu, zreorganizował drukarnię Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz był inicjatorem licznych przedsięwzięć naukowych i organizacyjnych. Stworzył poważną szkołę naukową. Był członkiem korespondentem (od 1888 r.) i członkiem czynnym (od 1894) PAU, sekretarzem jej Wydziału II (1898-1919) i sekretarzem generalnym (1903-19) oraz członkiem honorowym Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1916 r.). Pośmiertnie - w 1936 r. - został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu Polonia Restituta.

ADAM ANTONI KRYŃSKI

(19 V 1844 Łuków - 10 XII 1932 Warszawa)

czł. hon. TNW od 1918

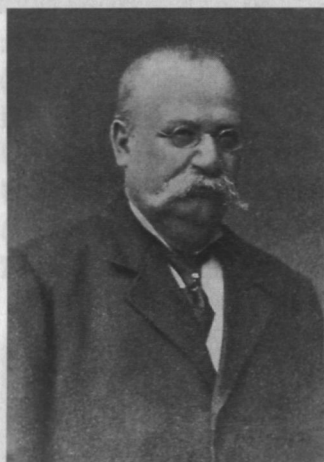
Profesor filologii słowiańskiej Uniwersytetu Lwowskiego i filologii polskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Zasłużony gramatyk historyczny i leksykograf; w latach 1900-27 współpracował największy do połowy XX w. słownik języka polskiego, zawierający ok. 280 tys. haseł. Był współzałożycielem „Prac Filologicznych” (1884 r.), jednym z głównych organizatorów TNW w 1907 r. i członkiem Komisji Organizacyjnej repolonizowanego Uniwersytetu Warszawskiego (1915 r.).

W TNW pełnił funkcje przewodniczącego Komisji Językowej (1915-24) i przewodniczącego Wydziału I (1916-25). Za wielokrotnie wznawianą „Gramatykę języka polskiego” otrzymał nagrodę im. Lindego AU (1898 r.) i nagrodę Kasy im. Mianowskiego (1903 r.). Był członkiem korespondentem PAU (od 1889 r.), prezesem Towarzystwa Ludoznawczego (1910-14) i Towarzystwa Poprawności Języka Polskiego (1929-32) oraz zastępcą przewodniczącego Komisji Terminologicznej Morskiej PAU (1931-32). W 1921 r. został doktorem honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego, a w 1928 r. otrzymał Krzyż Komandorski Orderu Polonia Restituta.

ALFRED SOKOŁOWSKI

(11 XI 1849 Włodawa - 8 III 1924 Warszawa)

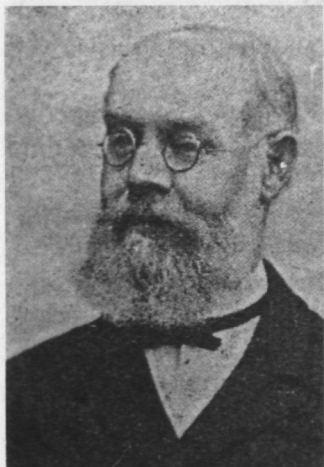
czł. hon. TNW od 1921

Profesor medycyny społecznej Wolnej Wszechnicy Polskiej i propedeutyki lekarskiej Uniwersytetu Warszawskiego. Pionier polskiej diagnostyki, terapii i epidemiologii gruźlicy; na podstawie badań doświadczalnych i klinicznych ograniczył terapeutyczne stosowanie alkoholu w gruźlicy, mającego obniżać zwiększony w przebiegu gorączki metabolizm i poty nocne oraz poprawiać ukrwienie płuc i zwiększać resorpcję nacieków przez pobudzający wpływ

na mięsień sercowy, wprowadzając jako zasadniczą drogę postępowania stosowanie czystego powietrza górskiego, krótkotrwałych zimnych natrysków i diety wysokobiałkowej i wysokotłuszczowej. Przez wiele lat kierował Oddziałem Chorób Dróg Oddechowych Szpitala Św. Ducha w Warszawie; przyczynił się do utworzenia sanatoriów w Zakopanem, wraz z Teodorem Duninem zorganizował komitet budowy zakładu leczniczego dla chorych na gruźlicę w Rudce, propagował Otwock jako miejscowość leczniczą i sanatoryjną oraz organizował przychodnie przeciwgruźlicze w Warszawie. W roku 1917 został członkiem honorowym Rady Lekarskiej Państwa Polskiego. Wiele jego dzieł ukazało się w przekładach rosyjskich, francuskich i niemieckich, doczekało się entuzjastycznego przyjęcia i zyskało europejski rozgłos. Na jego cześć - jako pioniera fizjatrii polskiej - uzdrowisko Goersberdorf w Górach Kamiennych na Dolnym Śląsku przemianowano w 1945 r. na Sokołowsko. Był członkiem

honorowym Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk (od 1891) i Towarzystwa Lekarskiego Warszawskiego (od 1914), doktorem honoris causa Uniwersytetu Warszawskiego (od 1916) i komandorem Orderu Polonia Restituta.

WALENTY PIOTR MIKLASZEWSKI
(19 V 1839 Popiele - 30 I 1924 Warszawa)
czł. hon. TNW od 1922

Profesor prawa i postępowania karnego Szkoły Głównej Warszawskiej i Cesarskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Badacz i znawca problematyki postępowania karnego i prawa penitencjarnego; w 1866 r. opracował zasady prawodawcze dotyczące nieletnich przestępców, które były podstawą kodeksów i ustaw o zakładach wychowawczo-poprawczych. W 1907 r. współzałożył Towarzystwo Prawnicze w Warszawie. W latach 1908-12 wchodzi w skład Zarządu TNW, w tym do 1910 r. jako przewodniczący Wydziału II. W 1919 r. otrzymał komandorię Orderu Polonia Restituta; w tymże roku został profesorem honorowym repolonizowanego Uniwersytetu Warszawskiego, w którym od 1922 r. prowadził pionierskie w Polsce wykłady z zakresu przestępstw nieletnich, działalności zakładów wychowawczo-poprawczych i zasad wykonywania kary więzienia.

Andrzej Śródka

MEDAL TOWARZYSTWA NAUKOWEGO WARSZAWSKIEGO

Medal TNW został wykonany w 1951 r. przez prof. Józefa Aumillera, kierownika Zakładu Medalierstwa Akademii Sztuk Pięknych w Warszawie.

Medal został wydany przez Towarzystwo Naukowe Warszawskie dla upamiętnienia działalności ówczesnego Prezesa, prof. Wacława Sierpińskiego – wybitnego matematyka, którego podobizna twarzy znajduje się na awersie medalu, na rewersie medalu widnieje stylizowany na wzór antyczny wizerunek czytającej kobiety, mającej u stóp ateńską sowę. W obecnej edycji wizerunek ten widnieje na awersie medalu, rewers zaś przedstawia bryłę Pałacu Staszica.